

Маріупольський державний університет

**ІННОВАЦІЇ
В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ:
ТЕОРІЯ, ПЕРСПЕКТИВИ, ШЛЯХИ
ЗАПРОВАДЖЕННЯ У ПРАКТИКУ**

**Збірник матеріалів
IV Міжнародної науково-практичної конференції**

Київ - 2026

УДК 373.2(06)

ІННОВАЦІЇ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ: ТЕОРІЯ, ПЕРСПЕКТИВИ, ШЛЯХИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ У ПРАКТИКУ: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції, 27 березня 2026 року / за заг. ред. С.І. Макаренко. Київ: МДУ, 2026. 270 с.

Редакційна колегія:

Блашкова Олена, кандидатка педагогічних наук, доцентка, в. о. завідувача кафедри практичної психології Маріупольського державного університету

Деснова Ірина, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри практичної психології Маріупольського державного університету

Коляденко Ніна, докторка медичних наук, доцентка, професорка кафедри практичної психології Маріупольського державного університету

Крутій Катерина, докторка педагогічних наук, професорка кафедри дошкільної освіти Маріупольського державного університету

Макаренко Світлана, кандидатка педагогічних наук, доцентка, в. о. завідувача кафедри дошкільної освіти Маріупольського державного університету

Поповська Оксана, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри дошкільної освіти Маріупольського державного університету

Фунтікова Ольга, докторка педагогічних наук, професорка кафедри дошкільної освіти Маріупольського державного університету

Яйленко Вікторія, старша викладачка кафедри дошкільної освіти Маріупольського державного університету

Рекомендовано до друку Вченою радою психолого-педагогічного факультету
Маріупольського державного університету
(протокол № 8 від 28 квітня 2026 року)

Статті публікуються в авторській редакції

© Колектив авторів, 2026

© Кафедра дошкільної освіти МДУ, 2026

2. Любченко І. І. Інноваційна діяльність із впровадження логіко-математичного розвитку в дошкільному навчальному закладі. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Серія: Педагогіка та психологія. 2015. Вип.1. С. 17-20.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdupp_2015_1_5 (дата звернення: 20.03.2026).

3. Митник О. Я., Задніпрянець С. М. Розвиваємо мислення: Блоки Д'єнеша. *Дошкільне виховання*. 2016. № 10. С. 4-7.

Поповська Оксана,
канд. пед. наук, доц., доцентка кафедри дошкільної освіти,
Маріупольський державний університет, м. Київ
Жураковська Галина,
здобувачка 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти,
освітня програма «Дошкільна освіта. Інклюзія»,
Маріупольський державний університет, м. Київ

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ М. МОНТЕССОРІ У ПРАКТИЦІ СУЧАСНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Реформування системи дошкільної освіти в Україні актуалізує потребу в осмисленні соціально-педагогічних аспектів розвитку особистості дитини та зумовлює посилення уваги до методологічних засад організації освітнього процесу. У контексті реалізації завдань Нової української школи оновлений інтегрований зміст передшкільної освіти орієнтує на впровадження таких моделей освітнього процесу (ігрової, проєктної, середовищної тощо), які ґрунтуються на принципах пріоритетності пізнавального досвіду над інформуванням, партнерської взаємодії, активізації власної діяльності дитини, її особистісного залучення та діалогічності освітнього процесу. З огляду на це, особливої актуальності набуває проблема виховання й розвитку ініціативних, активних, самостійних особистостей, здатних до самонавчання та саморозвитку, що відповідає сучасним освітнім парадигмам.

Дошкільний вік розглядається як сенситивний період ґенези базових якостей особистості, серед яких провідне місце посідає самостійність як інтегративна характеристика розвитку дитини. Відповідно до положень Державного стандарту дошкільної освіти, ключовими результатами розвитку дітей є здатність виявляти ініціативність, висловлювати та аргументувати власну думку, здійснювати елементи критичного мислення, приймати самостійні рішення та розв'язувати проблемні ситуації [1].

Гуманізація освітнього процесу та впровадження особистісно орієнтованої, компетентної моделі виховання зумовлюють необхідність звернення до методологічного потенціалу зарубіжних педагогічних концепцій, зокрема до ідей реформаторської педагогіки. Значний інтерес у цьому аспекті становить педагогічна система італійської дослідниці М. Монтессорі, яка є однією з

провідних концепцій, що відповідає сучасним освітнім парадигмам. Її *ключова ідея*, виражена у відомому принципі «Допоможи мені зробити це самому», відображає сутність дитиноцентризму та визначає орієнтацію на самостійну активність дитини як основу її розвитку.

Формування системи дошкільної освіти в європейському освітньому просторі бере свій початок у ХІХ столітті та зумовлене глибокими соціально-економічними трансформаціями, зокрема залученням жінок до суспільного виробництва. Це спричинило необхідність організації інституційного догляду й виховання дітей раннього та дошкільного віку. Перші дошкільні заклади, започатковані Ф. Фребелем, стали основою для подальшого розвитку педагогічних систем, у межах яких відбувався пошук ефективних підходів до розвитку особистості дитини.

На початку ХХ століття дошкільна освіта утверджується як важливий соціокультурний інститут, що привертає увагу науковців і педагогів різних країн. У цей період активізується розроблення гуманістично орієнтованих концепцій виховання, що базуються на визнанні цінності дитинства та природних закономірностей розвитку дитини. Саме в цьому контексті особливого значення набуває педагогічна система М. Монтесорі, яка швидко здобула міжнародне визнання та стала предметом широкого наукового осмислення [3].

Ідеї М. Монтесорі справили значний вплив на становлення та розвиток сучасних освітніх концепцій і практик у різних країнах світу. Поширення ідей М. Монтесорі у світовому освітньому просторі відбувалося хвилеподібно: від стрімкого зростання популярності на початку ХХ століття до тимчасового зниження інтересу та подальшого відродження в другій половині ХХ століття [7].

В українському освітньому контексті ідеї М. Монтесорі мають глибокі історичні корені та відображені у працях відомих педагогів початку ХХ століття. Водночас їх поширення має свої історичні особливості. У період радянської педагогіки концепція вільного виховання не отримала належного визнання та фактично була відсутня в освітній практиці. Активізація інтересу до монтесорі-педагогіки, її наукове осмислення та спроби впровадження в освітній процес розпочалися лише наприкінці ХХ століття.

Сучасний етап характеризується інтеграцією її ідей у різні освітні концепції та програми, що свідчить про їхню методологічну універсальність і адаптивність до різних культурно-освітніх контекстів. Різні аспекти цієї педагогічної системи розкрито у працях сучасних дослідників: В. Бондаря, Б. Жебровського, Т. Михальчук, Т. Поніманської, М. Чепіль, Ю. Чопик [4; 7; 8]. Сучасні дослідження підтверджують ефективність реалізації ідей монтесорі-педагогіки в практиці дошкільної освіти. Значний внесок у дослідження спадщини М. Монтесорі здійснили українські науковці, зокрема І. Дичківська, А. Ільченко, О. Сторонська [5].

Педагогічна система М. Монтесорі спрямована на формування вільної, автономної та відповідальної особистості. Її *методологічне підґрунтя* становлять

принципи природовідповідності, індивідуалізації, свободи вибору в межах визначених правил, а також ідея підготовленого освітнього середовища як провідного чинника розвитку. Розроблена М. Монтесорі технологія виховання самостійності дітей дошкільного віку має цілісне філософське й педагогічне обґрунтування та передбачає створення умов для самостійної діяльності дитини відповідно до її внутрішніх потреб та інтересів [2].

Методологічні засади педагогіки М. Монтесорі ґрунтуються на принципах дитиноцентризму, природовідповідності, індивідуалізації та саморозвитку. Центральною ідеєю є положення про активну природу дитини як суб'єкта власного розвитку, що реалізується через самостійну діяльність у спеціально організованому освітньому середовищі. Важливими складовими цієї системи є концепція «вільної роботи», принцип свободи в межах установлених правил, урахування сенситивних періодів розвитку, а також ідея підготовленого середовища як ключового чинника навчання [2].

Педагогічна система М. Монтесорі є важливим методологічним та методичним підґрунтям для впровадження *сучасних парадигм і концепцій* розвитку дітей раннього та дошкільного віку [6]. Інтеграція її ідей у практику закладів дошкільної освіти України сприяє оновленню змісту, форм і методів освітнього процесу відповідно до вимог сучасної освіти та забезпечує умови для всебічного розвитку особистості дитини. Зокрема, надання дітям можливості діяти у власному темпі, обирати вид діяльності та працювати без надмірного втручання дорослого сприяє розвитку самостійності, відповідальності та внутрішньої мотивації. Діти, які навчаються в умовах використання монтесорі-матеріалів, демонструють вищий рівень академічних досягнень, креативності та здатності до розв'язання проблемних завдань порівняно з вихованцями, які навчаються за традиційними підходами. Важливою перевагою цієї системи є формування здатності до самонавчання, розвитку критичного мислення та набуття досвіду навчання через власну діяльність і помилки.

Дослідження засвідчують, що реалізація ідей М. Монтесорі в сучасній дошкільній освіті здійснюється у кількох основних *напрямах*: функціонування класичних монтесорі-закладів; адаптація окремих принципів і методів у межах інноваційних освітніх концепцій; а також використання дидактичних матеріалів і підходів у традиційній практиці дошкільних закладів. Особливий інтерес становить інтеграція окремих положень монтесорі-педагогіки в такі концепції, як «відкрита освіта», практика, що відповідає рівню розвитку дитини, та ситуативний підхід [5].

У межах зазначених концепцій простежується *реалізація* ключових методологічних принципів М. Монтесорі. Зокрема, «відкрита освіта» передбачає організацію навчального процесу на засадах самонавчання, свободи вибору діяльності та відсутності жорсткої регламентації [6, с. 18]. Практика, що відповідає рівню розвитку дитини, акцентує увагу на індивідуалізації освітнього процесу, врахуванні вікових та індивідуальних особливостей, інтеграції різних видів

діяльності. Ситуативний підхід орієнтує освітній процес на реальні життєві ситуації та актуальні інтереси дітей, що забезпечує його особистісну значущість і практичну спрямованість.

У сучасній практиці дошкільної освіти різних країн світу методологічні засади монтезорі-педагогіки реалізуються через створення розвивального предметно-просторового середовища, яке забезпечує вільний доступ дітей до дидактичних матеріалів і сприяє їх самостійній діяльності. Значна увага приділяється розвитку самостійності, відповідальності та соціальної компетентності дітей. Організація освітнього процесу передбачає поєднання вільної діяльності з цілеспрямованим педагогічним супроводом, що здійснюється у формі ненав'язливого керівництва та спостереження.

Важливим аспектом реалізації ідей М. Монтезорі є трансформація *ролі педагога*. Вихователь виступає не як джерело знань, а як фасилітатор освітнього процесу, який створює умови для саморозвитку дитини, спостерігає за її діяльністю та своєчасно надає підтримку [8]. Такий підхід сприяє формуванню автономності, ініціативності та здатності до саморегуляції.

Суттєвого значення набуває також організація різновікових груп, що створює умови для соціального навчання, взаємодії та взаємодопомоги між дітьми. Важливою складовою є включення дітей у різні види практичної діяльності, зокрема самообслуговування, догляд за навколишнім середовищем, ручну працю, що сприяє формуванню життєвих компетентностей.

На сучасному етапі спостерігається активізація інтересу до цієї педагогічної системи, що проявляється у створенні монтезорі-закладів, підготовці педагогічних кадрів та науковому осмисленні її теоретичних засад. Водночас впровадження ідей М. Монтезорі в практику закладів дошкільної освіти України має переважно частковий характер і потребує системного методичного забезпечення.

Таким чином, методологічні засади реалізації ідей М. Монтезорі в сучасній дошкільній освіті визначаються їх гуманістичною спрямованістю, орієнтацією на особистісний розвиток дитини, визнанням її активної ролі в освітньому процесі та створенням умов для самореалізації. Їх упровадження сприяє оновленню змісту, форм і методів дошкільної освіти відповідно до сучасних освітніх парадигм і концепцій розвитку дітей раннього та дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт дошкільної освіти від 26 листопада 2025 р. № 1557. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1557-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення 25.03.2026 р.)
2. Монтезорі М. Освіта і мир. Київ : ТОВ 7 БЦ, 2023. 166 с.
3. Вісник Монтезорі: ювіл. вип. / за заг. ред. Б.М. Жебровського; упоряд. В.З. Горюнова, Т.П. Михальчук, Н.В. Прибильська. Київ, 2007. 169 с.
4. Гавриш Н. Середовищна модель – панацея? Ламаємо стереотипи. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2019. № 5. С. 7-13. URL: <https://emetodyst.mcfr.ua/729164> (дата звернення : 21.01.2021).

5. Дичківська І. М. Педагогіка М. Монтессорі: виклики сучасності : монографія 2-ге вид., доп. Рівне : Волинські обереги, 2022. 384 с.
6. Крутій К. Педагогіка Марії Монтессорі: руйнуємо міфи. *Дошкільне виховання*. 2020. №10. С. 16-20.
7. Чепіль М., Дудник Н. Педагогіка Марії Монтессорі : навч. посіб. Київ : ВД «Слово», 2017. 272 с.
8. Чопик Ю. Реформаторська педагогіка як один із чинників впливу на розвиток української освіти. *Витоки педагогічної майстерності*. Івано-Франківськ, 2018. Вип. 21. С. 220-223.

Іванікова Альона,
здобувачка 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
освітня програма «Дошкільна освіта»,
Маріупольський державний університет, м. Київ
Науковий керівник:
Яйленко Вікторія,
старша викладачка кафедри дошкільної освіти,
Маріупольський державний університет, м. Київ

РОЗВИТОК КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЕЛЕМЕНТІВ БАСКЕТБОЛУ

Проблема розвитку координаційних здібностей дітей старшого дошкільного віку набуває особливого значення у зв'язку з необхідністю формування повноцінної рухової компетентності, визначеної Базовим компонентом дошкільної освіти як важливої складової всебічного розвитку дитини [2]. Недостатній рівень розвитку координації рухів ускладнює оволодіння базовими та складнішими руховими діями, знижує ефективність фізичної активності та обмежує можливості дитини в ігровій і пізнавальній діяльності. Це зумовлює потребу в пошуку педагогічно доцільних засобів, які б забезпечували цілеспрямований і результативний розвиток координаційних здібностей у дітей дошкільного віку.

Координаційні здібності визначаються як інтегративна характеристика рухової діяльності, що забезпечує узгодженість, точність, ритмічність і своєчасність виконання рухів відповідно до змін умов. Вони включають здатність до збереження рівноваги, просторового орієнтування, диференціації м'язових зусиль, швидкого переключення рухових дій і відчуття ритму. Розвинені координаційні здібності забезпечують ефективне керування рухами, сприяють збагаченню рухового досвіду та підвищують якість виконання фізичних вправ дітьми старшого дошкільного віку [6, с. 70].

Дошкільний вік характеризується як сенситивний період для розвитку координаційних здібностей, що зумовлено високою пластичністю нервової системи та інтенсивним формуванням рухових функцій [4]. У цей період